

AITA GABIREL JAUREGI

Aramaio, 1995-04-01

Julen Urkiza

1. BIZITZAKO BERRI BATZUK

Euskal idazle hau Aramaioko (Araba) Etxaguen auzoan jaio zen. Gurasoak Timoteo Jauregi, Goikorrota baserrikoa eta Sebastiana Uribarren, Uribarren baserrikoa izan zituen. Guztira 12 neba-arreba izan ziren. Bateo-liburuan agerienez Luciano izena jarri zioten; geroago, karmeldar egin zenean, Gabirel izena hartu zuen.

Hamalau urte zituela (1909) joan zen batxilero-ikasketak egitera Larreako Karmeldarren ikastetxera, urte t'erdia gazteago zuen Jose (Angelo) anaiarekin batera. Karmeldar egin ziren anaia biak eta batera egin zituzten ikasketa-urte guztiak.

Larreako joan zeneko, euskara hutseko giroan bizi izan ostean, ondo finkatuta zeukan euskara. Ez zuen, gainera, bertan erdal girorik izan. Euskara irakaskuntzan barne sartuta zegoen ondorengo beste gai hauekin batera: Latina, Gaztelera, Erretorika, Literatura, Latinezko idazkera, Gaztelera-ko Kaligrafia, Dibujoa eta Gimnasia.

1913.eko uztailaren 9an, 18 urte zituela, eskatu zien karmeldarrei Larreako nobiziatuan onartua izatea. Bertan urtebete egin ondoren, 1914.eko abuztuaren 6an egin zituen erlijio-botuak. Jarraian, urte bat (edo bi) Markinan batxilerra egiten eta filosofiako gertatzen. Ustez hemen hasi zen zientzia gaiak aztertzen. Filosofiako lehen bi ikasturteak Burgosen egin zituen eta hirugarrena Gasteizen. Hemen, fisika, matematika eta natur zientziak sakontzeko aukera izan zuen. Gero, teologia, lehenengo hiru urteak (1919-1922) Bilboko Begoñan, eta azkena (1922-1923) Kalagurrin. 1922.eko irailaren 17an sagaratu zuten apaiz Iruñean. Ikasketak amaitu eta aldi laburrak *Monte Carmelo* eta *Obra Máxima* aldizkarietarako lanean, hurrenez hurren Burgosen eta Iruñean.

1924.ean Gasteizeko karmeldarren filosofia-ikastetxeko irakasle izendatu zuten, eta bertan iraun zuen 1936.ean guda sortu zen arte. Han Naturaren Historia, Matematikak, Filosofiaren Historia, Arkeologia, Fisika eta Kimika irakatsi zituen. Urte horietan harreman estuak izan zituen Gasteizko seminarioan

bizi izan zen Jose Migel Barandiaren ikerlari ospetsuarekin. Gabinete on bat egiten ahalegindu zen. Argazkigintza ere jorratu zuen, batez ere gabinetarako dirua lortzeko. Natur Zientzietako ikasturte bi gainditu zituen Oviedoko Unibertsitatean. Udako oporraldietan nahi zuten ikasle euskaldunei euskarako eta zientzietako eskolak ematen zizkien euskaraz.

Gerrak Aramaion harrapatu zuen eta bertan egin zituen 10 hilabete inguru parrokia-lanetan. 1936.eko urriaren 28an itzultzaile ofizial izendatu zuen Eusko Jaurlaritzak. 1937.eko maiatzean berriro Gasteizera itzultzerakoan, irakaskuntzatik aldendu eta Markinara bidali zuten, eta han hilabete batzuk egin ostean, Larrea. Bertan bizi izan zen pastoraltza-lana eta etxeko ekonomiaren ardura zituela, 1945.eko otsailaren 2an hil zen arte.

2. EUSKAL IDAZLEA (1932-1936)

Aita Gabirel, 1931.ean hasi zen zientzia alorreko gaiak euskaraz argitaratzen karmeldarren *Karmengo Argia* aldizkarian. Era askotako gaiak jorratu zituen, beti euskara erraza erabiltzen ahaleginduz. Geroago, aldizkarian hasitako bidetik aurrera egin nahiean, zientzia alorrean eginiko lanak bildu, egiaturatu, osotu eta orraztuz, *Fisia* (1935) eta *Kimia* (1936) liburuak eskaini zizkigun. Bazeukan natur zientziei buruzko beste bat *izadi-iztia* argitaratzeko asmoa ere. *Pisia* liburuak izugarritzko arrakasta izan zuen, hilabete batzuren buruan agortu zelarik. Honela dinosku berak: “Gernika”ko Aboitiz-Musatadi

Aita Gabirel Jauregi Utibarren 1895 - 1945

sendi ospatsuari eskerrak, *Pisia* Euzkadi osoan erein neban; erein bakarrik ez, iru illabete barru emondako diruak eskuratu be bai”. *Kimia* argitaratu eta behala sortu zen gerra eta horrek eten zuen Gabirelen euskararen aldeko lan paroa.

Zer esanik ez aitzindari izan genuen euskara zientzia alorretara eramateko ahaleginetan. Garaian garaiko hizkuntz-joeren bidetik idatzi zuen, bere kabuz hainbat hitz sortu beharrean aurkitu zela. Hala ere, beti euskara erraza erabiltzen saiatu zen. Jazoera kimiko eta fisikoak jendarengana hurbildu zituen, “ikastza, ogia, esne-azukera...” egitean gertatzen diren gorabeheren berri eman ez. Esan dugun bezala, gerrateak moztu zuen goitik behera idazle gazte haren lana eta lan horrek ekar zezakeen onura.

3. GIZA-IZAERA

Lagun eta irakasle izan zuten hainbat karmeldarrek begikotasunez gogoratzen dute oraindik. Horien artean dugu Aita Migel Angel Batiz, filosofian, ikasturte bitan (1934-1936) Aita Gabirelen ikasle izandakoa. Praile honek dinosku, erlijioso osoa eta irakasle ona zela. Ez zuela ikasgelan bereizkeriarik egiten; bere eginbeharrak argi ikusirik, gogoz bultzatzen zituela ikasleak gaiak ikastera; Fisika eta Kimikan gutxi ulertzen zutela ikustean, irribarre egin eta alorrrak azaltzen jo eta ke ahalegintzen zela. Ahalegin handiak egiten zituela gaiak, Cervantes-en hizkuntzan azaltzen, baina erdara traketsa, sarritan euskarakada handiak tartean sartuz, erabiltzen zuela. Giza harremanetan, osterara, buru eta bihotz, bakea eta benetako adiskidetasuna bilatzen zituela eta guzti hori lagunarteko hizkera samurra erabiliz; erdara egiterakoan ez ziola garrantzirik ematen, tarteka-marteka, euskarakadaren batzuk sartzeari.

Harremanetan hain tratu onekoa eta bihozbehera izateari esker, laster bereganatzen omen zituen ingurukoak. Etxekotzat hartzen zuten hainbat familia ezagutu zituela Gasteizen, eta bere bihozbeheratasuna eta eskuzabaltasuna go-raipatzen zutela guztiek. Izan ere, ingurukoen saminen berri jakiten ahalegindu eta larrialdian edo nahigabea zeudenei laguntza ematen jakin omen zuen. Jendaren aldetik benetan maitatua izatea lortu zuela.

Zientzia gaiak bihotzez bizi izan zituen: adibidez, bera irakasle zela irriatiak sortu berri ziren Euskal Herrian; eta hain gogoz bizi zuen asmakari berri hori, behingoan eskuratu zuen irriati-aparatutxo bat. Haren poza! Ume bat jostailu berriarekin baino pozago omen zebilen. Ikasleei deitu, eta “Begira, begira” esanez erakusten eta entzunarazten iharduten omen zuen. Zeozer ulertzeko ahaleginak egiten... ikaragarritzko zaparrada egiten zuen eta ikasleak esaten omen zioten: “Baina ez da ezer ulertzen eta!”. Bera, baina, pozik zatatatsua izan arren entzun egiten zelako. Ilusio zer den, gero!

Gauza teknikoak erakargarriak ziren harentzat. Argazki-makina oso maite zuen. Txitean-pitean ikusten zuten argazkiak egiten. Gutxi, baina badira oraindik hark egindako argazki banaka batzuk.

Beste behin eklipse bat ikustearren Valdecaray-ko mendi tontorrera joan zen.

Zertzelada hauetan, labur bada ere, garbi ikusten dugu haren giza izaera eta batez ere zientzietarako zeukan joera edo zaletasun bizia.